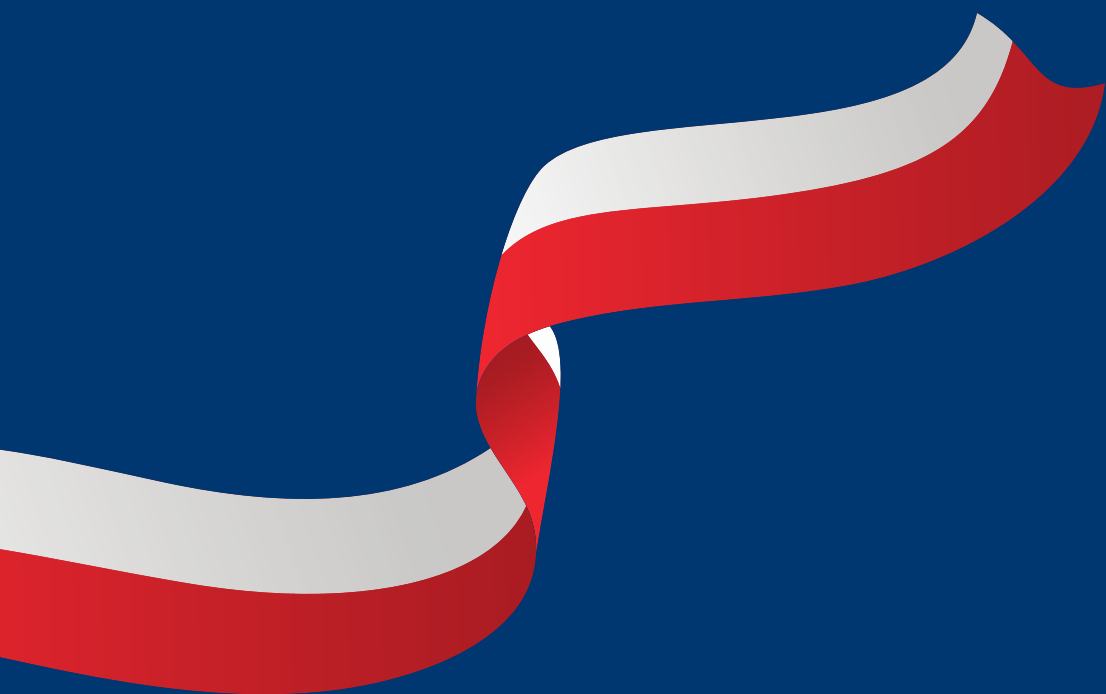

Polska kultura na jutlandzkiej ziemi

Polska Niepodległa – historia zaklęta w obrazach polskich mistrzów

 INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

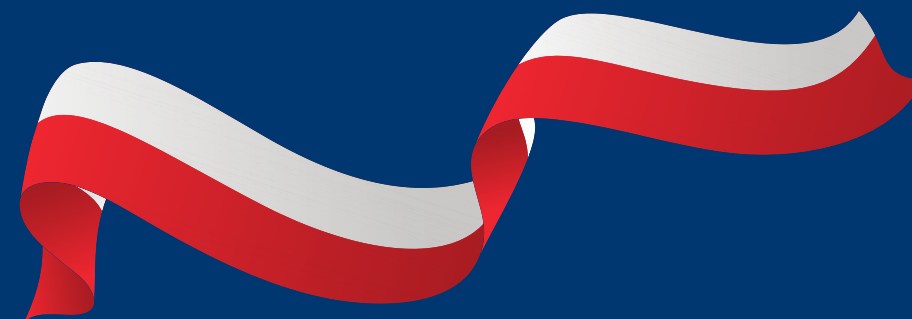
Dofinansowano przez
Instytut Rozwoju Języka Polskiego
im. świętego Maksymiliana Marii Kolbego
ze środków Ministra Edukacji

Projekt realizowany
przy współpracy:

 FUNDACJA im. MARSZAŁKA
MARKA NAWARY

Na ponad 120 lat Polska zniknęła z map świata.
Jednak trwała w sercach ludzi, w ich marzeniach,
a przede wszystkim w twórczości artystycznej.

Artyści tamtego okresu, tacy jak Jan Matejko, Artur Grottger,
Jacek Malczewski i wielu innych, tworzyli dzieła, które miały przypominać
Polakom o ich tożsamości. Pokazywali, że mimo zaborów ojczyzna wciąż
żyje w ich sercach i że warto dążyć do jej odzyskania.

MALARSTWO HISTORYCZNE

Dzieła malarskie przedstawiające sceny z historii narodów, państw oraz losy wybitnych postaci, a także różnorodne wydarzenia mające miejsce w czasach współczesnych

Jacek Malczewski, "Hamlet Polski - Portret Aleksandra Wielopolskiego", 1903, olej na płótnie, w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie

PRZEDSTAWICIELE NURTU MALARSTWA HISTORYCZNEGO W POLSCE:

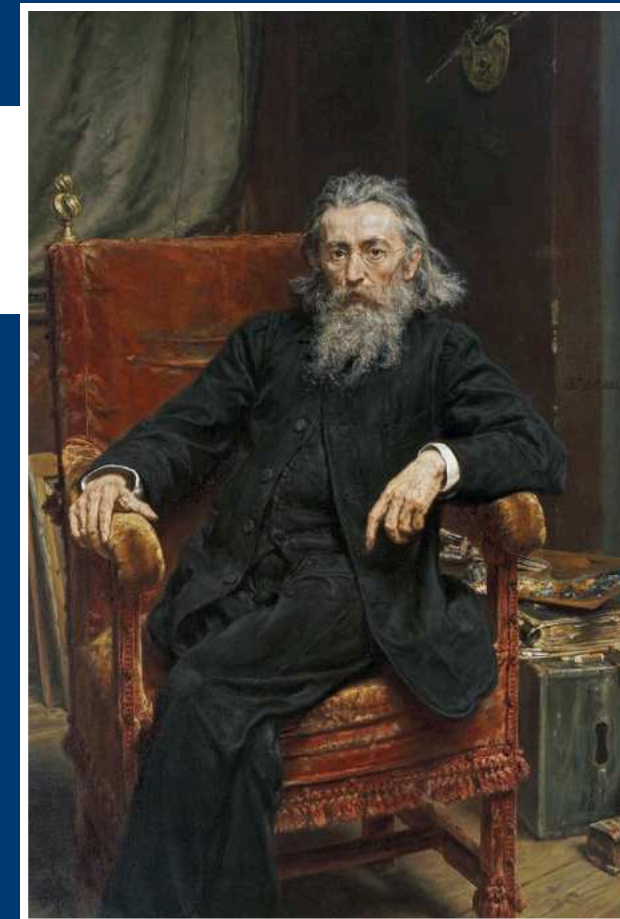

JACEK MALCZEWSKI
(1854-1929)

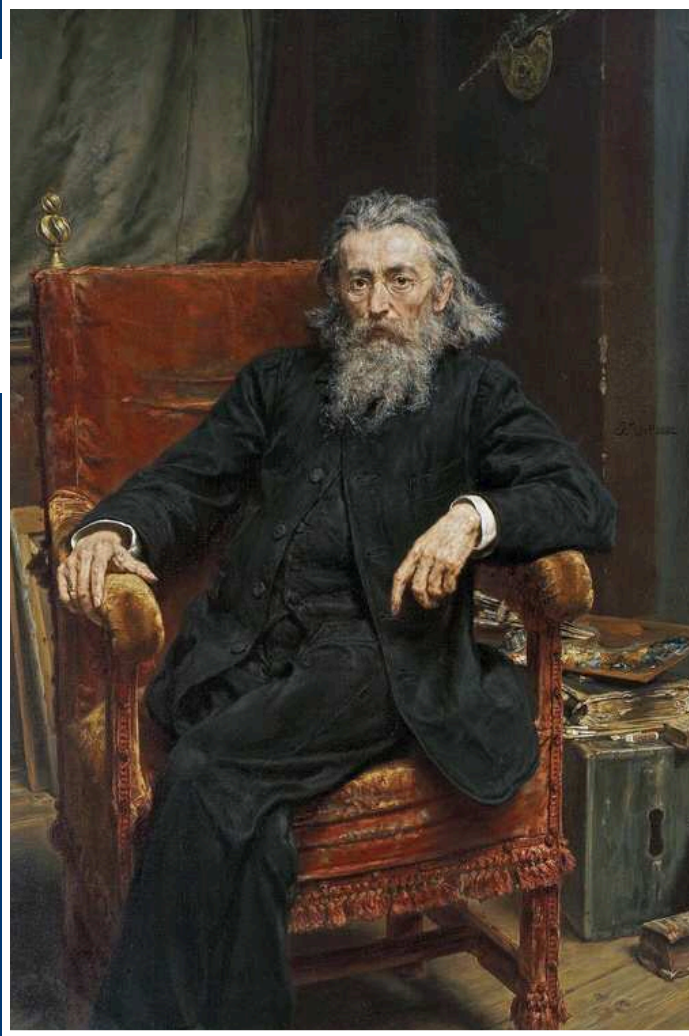
JÓZEF CHEŁMOŃSKI
(1849-1914)

JAN MATEJKO
(1838-1893)

ARTUR GROTTGER
(1837-1867)

Jan Matejko, *Autoportret*
Źródło: www.da.wikipedia.org

JAN MATEJKO (1838-1893)

Jan Matejko to jeden z najwybitniejszych polskich malarzy XIX wieku, znany głównie z monumentalnych obrazów historycznych. Jego dzieła, takie jak *Bitwa pod Grunwaldem*, *Konstytucja 3 Maja* czy *Rejtan*, stanowią nie tylko arcydzieła malarstwa, ale również edukacyjne opowieści o historii Polski. Matejko był także cenionym nauczycielem i dyrektorem Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, gdzie wykształcił wielu młodych artystów.

Znany przede wszystkim z majestatycznych dzieł o tematyce historycznej, stał się swoistym kronikarzem narodowej dumy i tragedii. W jego obrazach historia Polski ożywa z niezwykłą mocą i sugestywnością.

Jan Matejko, "Bitwa pod Grunwaldem", 1878, olej na płótnie, 426 x 987 cm,
w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie

Bitwa pod Grunwaldem jest symbolem polskiego triumfu i niezłomności, która stała się fundamentem narodowej pamięci. Matejko ukazuje, jak ważne jest zachowanie niepodległości, a sam obraz jest świadectwem narodowej dumy.

Jan Matejko, "Bitwa pod Grunwaldem",
w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie

W obrazie *Bitwa pod Grunwaldem* Jan Matejko ukazuje jeden z najważniejszych momentów w dziejach Polski – triumf nad Zakonem Krzyżackim w 1410 roku, symbolizujący siłę i niezłomność narodu. Obraz ten w okresie zaborów przypominał o dawnej chwale Rzeczypospolitej, budząc nadzieję na odzyskanie wolności. Centralne postaci obrazu, takie jak Wielki Mistrz Ulrich von Jungingen upadający pod ciosami

polskiego wojska, mogą być interpretowane jako alegoria walki z ciemieżcami Polski podczas rozbiorów. Dynamika kompozycji oraz tłumne sceny bitewne podkreślają zbiorowy wysiłek narodu i solidarność w dążeniu do zwycięstwa. Obraz miał udowadniać, iż polska historia to nie tylko cierpienie, ale także momenty wielkiej siły, które mogą inspirować kolejne pokolenia do walki o niepodległość i wolność.

Jan Matejko, "Konstytucja 3 Maja", 1891
Zamek Królewski w Warszawie

Kolejny obraz Matejki, *Konstytucja 3 Maja*, to dzieło pełne nadziei i radości. W 1791 roku, kiedy uchwalono Konstytucję 3 Maja, Polacy wierzyli, że jest szansa na naprawę kraju, że Polska może być silna i niepodległa.

Jan Matejko,
"Konstytucja 3 Maja", 1891
Zamek Królewski w Warszawie

Obraz stanowi hołd Konstytucji 3 Maja, uchwalenie której było próbą ocalenia suwerenności Polski. Na płótnie widzimy scenę pełną ruchu i życia – triumfalne gesty posłów z konstytucją wzniesioną ku górze.

W tym arcydziele Matejko ukazuje dumę, nadzieję, ale też lęk przed nadchodzącą katastrofą, gdy ta nadzieja zostanie brutalnie przzerwana przez kolejne rozbiory.

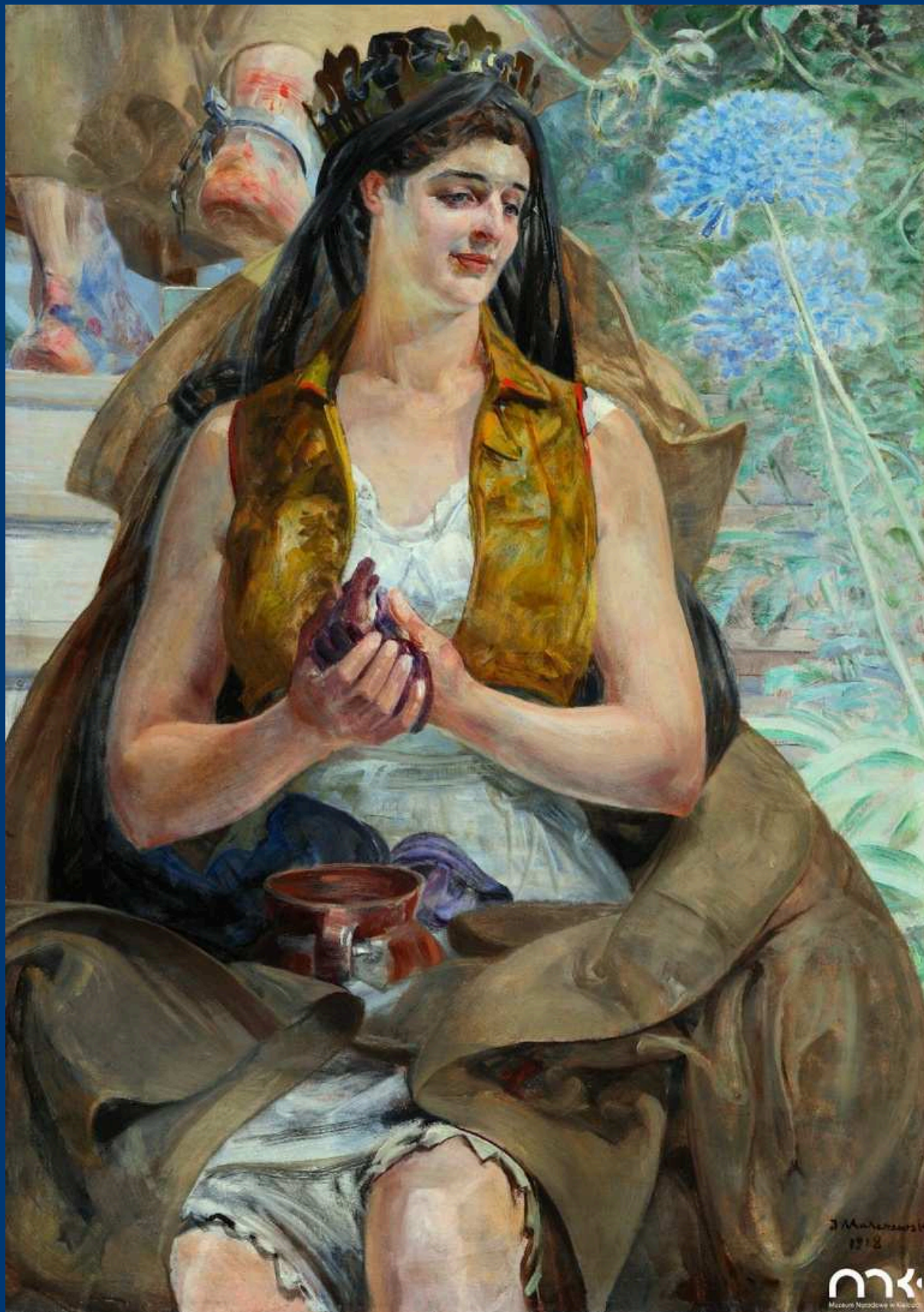

Jacek Malczewski, *Autoportret w zbroi*
Źródło: www.mnw.art.pl

JACEK MALCZEWSKI (1854-1929)

Jacek Malczewski to jeden z głównych przedstawicieli symbolizmu w polskim malarstwie. Jego dzieła łączą często motywy mitologiczne, narodowe i filozoficzne. Malczewski stworzył cykle obrazów, takie jak *Śmierć*, *Polonia I* oraz *Melancholia*, w których ukazywał nie tylko dramatyzm polskiej historii, ale także egzystencjalne pytania o los człowieka. Jego prace są pełne metafor i symboli, a malarska technika charakteryzuje się subtelnością kolorów i dbałością o szczegóły, co czyni go jednym z najważniejszych artystów polskiego modernizmu.

Malczewski tworzył dzieła pełne symboliki, które często odwoływały się do narodowych tragedii, łącząc tematykę historyczną z osobistymi refleksjami.

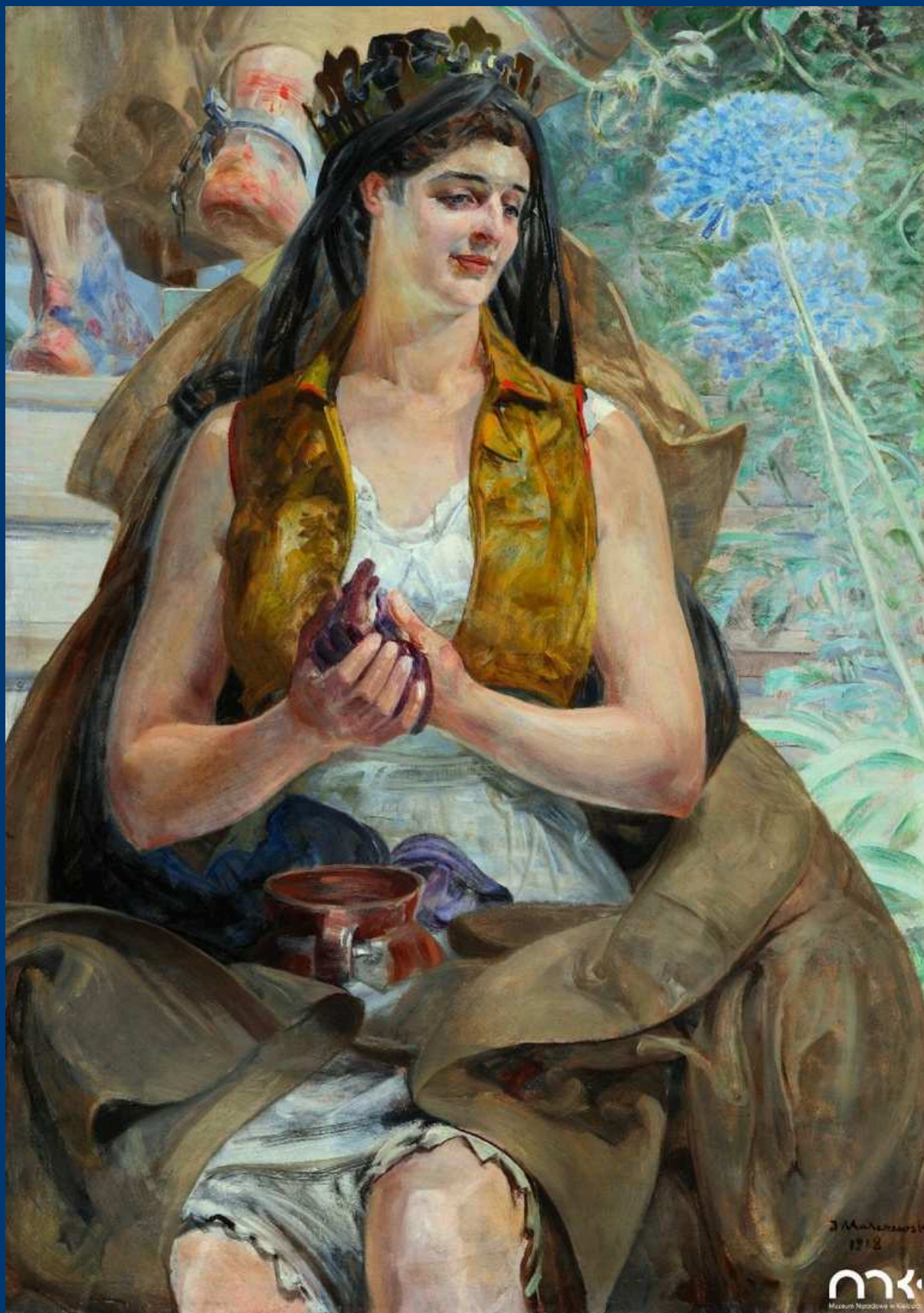

Polonia I

Obraz *Polonia I* Jacka Malczewskiego to alegoryczne przedstawienie kobiety uosabiającej ojczyznę. Ukazuje cierpienie i zmęczenie, ale jednocześnie nadzieję na odzyskanie wolności, symbolizując niezłomność ducha narodu w trudnych czasach.

**Jakie symbole
możemy znaleźć
w tym obrazie?**

Jacek Malczewski, "Polonia I", 1918, olej na tekturze, 102,5 x 73 cm,
w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach

SYMBOLIKA OBRAZU:

Postać siedząca na schodach przywodzi na myśl wędrowca odpoczywającego po długiej, wyczerpującej drodze. Z ramion Polonii opada **wojskowy płaszcz** – symboliczny szynel syberyjskiego zesańca.

Czarny wdowi welon, którym okryta jest kobieta, zdaje się odnosić do klęski powstania styczniowego. Jednocześnie na jej głowie widnieje prosta, pozbawiona ozdób **korona**, przypominająca te z wizerunków pierwszych Piastów autorstwa Jana Matejki, szczególnie Bolesława Chrobrego i Bolesława Śmiałego. Motyw ten podkreśla związek odrodzenia Polski w 1918 roku z początkiem państwowości polskiej.

Polonia, choć nosi ślady cierpienia, **obmywając poranione dłonie**, symbolicznie oczyszcza się z krwi przeszłości.

W tle widoczne są wchodzące po schodach nogi postaci **w zerwanych kajdanach**. Może to być wizerunek mieszkańca dworku powracającego z wygnania lub alegoria wyzwolenia z wieloletniej niewoli.

Pomimo odniesień do trudnych dziejów, Polonia nie emanuje wyczerpaniem. Jej **subtelny uśmiech, pełen dumy i czułości**, symbolizuje odrodzenie i nowy początek. Jest młoda, silna i pełna życia, niczym natura budząca się wiosną do nowego rozkwitu.

Jacek Malczewski, "Polonia I", 1918, olej na tekturze, 102,5 x 73 cm,
w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach

Jacek Malczewski, "Herkules na rozstajnych drogach.
Portret Aleksandra Wielopolskiego", 1920 r.,
w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach

SYMBOLIKA OBRAZU:

Wielopolski przedstawiony jest w **zbroi**, symbolizującej polskiego rycerza i rycerskość.

Hełm, w którym widać **ślimaki** odwołuje się do powolności i bierności w podejmowaniu decyzji.

Stojące obok dwie kobiety stanowią **personifikację Polski**. Pierwsza, ubrana w jasne szaty i z tobołkiem na plecach, symbolizuje Polskę słabą, pokonaną. Druga, w jaskrawym stroju przepasanym czerwoną szarfą, reprezentuje Polskę silną i walczącą.

Płaszcz to syberyjski szynel, będący odniesieniem do lat niewoli i zesań, które dotknęły Polaków.

Najbardziej widoczna postać na drugim planie nosi strój polskiego żołnierza, co podkreśla **symbolikę patriotyzmu**.

Jacek Malczewski, "Herkules na rozstajnych drogach. Portret Aleksandra Wielopolskiego", 1920 r.
olej na płótnie, w zbiorach Muzeum Narodowego w Kielcach

Józef Chełmoński, *Autoportret*
Źródło: www.pl.wikipedia.org

JÓZEF CHEŁMOŃSKI (1849-1914)

Józef Chełmoński to wybitny polski malarz, którego twórczość zajmuje szczególne miejsce w historii polskiej sztuki XIX wieku. Zasłynął przede wszystkim z pejzaży oraz scen rodzajowych ukazujących życie polskiej wsi. W swoich obrazach z niezwykłą precyzją oddawał piękno polskiego krajobrazu oraz życie wiejskiej społeczności, co czyniło jego sztukę uniwersalną, a jednocześnie głęboko zakorzenioną w realiach ojczystej ziemi.

Jego dzieła, takie jak *Bociany* czy *Czwórka* stały się ikonami polskiego malarstwa, symbolami narodowej tożsamości i tęsknoty za wolnością w trudnym okresie rozbiorów. Jego dorobek artystyczny uznawany jest za jedno z najwybitniejszych osiągnięć polskiego realizmu, mające trwałe znaczenie dla dziedzictwa kulturowego Polski.

Tęsknota i nadzieja

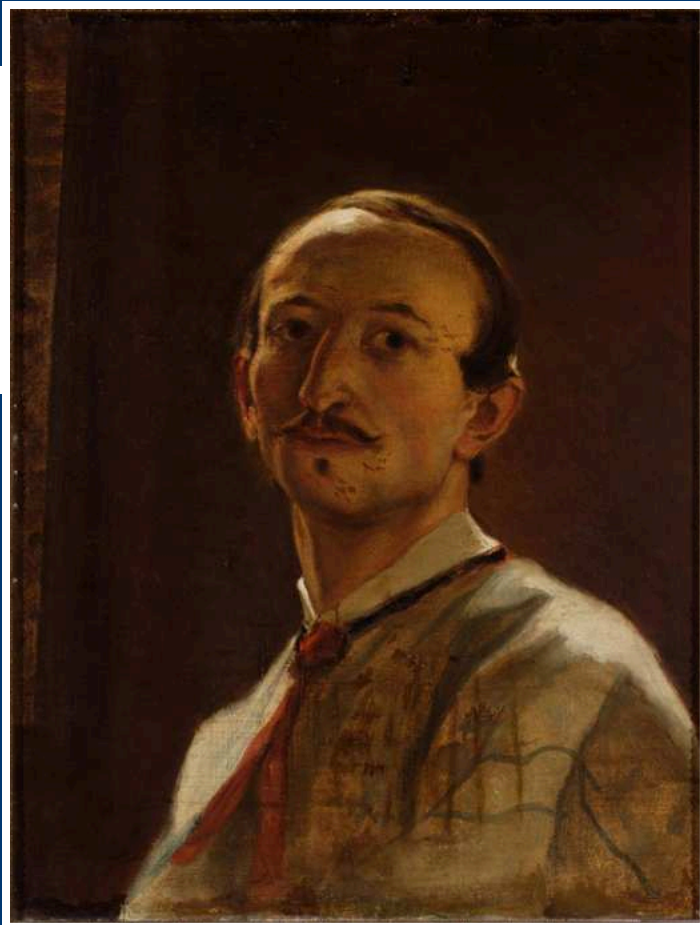
Obraz *Bociany* ukazuje wiejski pejzaż z typowym dla artysty realizmem. Głównym motywem obrazu są bociany – symbol powrotu, nadziei i odrodzenia. W kontekście walki o niepodległość dzieło nabiera głębszego znaczenia. Odwołuje się do narodowej tęsknoty za wolnością oraz pragnienia odnowy narodu po latach niewoli. Chełmoński, przedstawiając prostą scenę z życia polskiej wsi, przypomina o duchowej więzi narodu z ojczystą ziemią, która to stanowiła fundament tożsamości.

Józef Chełmoński "Bociany", 1900, Muzeum Narodowe w Warszawie

W obrazie *Epizod z powstania 1863*, Józef Chełmoński w rolach powstańców ukazuje zarówno mężczyzn, jak i kobiety. To nietypowe w ówczesnym malarstwie przedstawienie podkreśla aktywny udział kobiet w powstaniu styczniowym, przypominając o ich zaangażowaniu w walkę o niepodległość. Dzieło to odznacza się realistycznym ujęciem i niezwykłą dbałością o detale, co jest charakterystyczne dla twórczości tego artysty.

Józef Chełmoński, "Epizod z powstania 1863", 1884-1886,
zbiory Muzeum Narodowego w Warszawie

Artur Grottger, *Autoportret*
Źródło: www.pl.wikipedia.org

ARTUR GROTTGER (1837-1867)

Artur Grottger to jeden z najwybitniejszych polskich artystów XIX wieku. Zasłynął jako twórca dzieł o głębokiej wymowie patriotycznej. Jego cykle czarno-białych rysunków, *Polonia* i *Wojna*, w poruszający sposób ukazują dramatyczne losy Polski pod zaborami, narodowe cierpienia oraz niezłomną wolę walki o wolność.

Choć Grottger zmarł młodo, w wieku zaledwie 30 lat, jego dzieła stały się ważnym świadectwem epoki i odegrały istotną rolę w kształtowaniu polskiej sztuki narodowej. Twórczość Grottgera jest pełna emocji, symboliki i głębokiego patriotyzmu. Stanowi artystyczny wyraz sprzeciwu wobec zaborców, jak również źródło nadziei dla pokoleń Polaków marzących o niepodległości.

Powstanie Styczniowe 1863-1864

Artur Grottger "Pożegnanie powstańca", 1866 r.,
Muzeum Narodowe w Krakowie

Artur Grottger "Pożegnanie powstańca", 1866 r.,
Muzeum Narodowe w Krakowie

SYMBOLIKA OBRAZU:

KONFEDERATKA – charakterystyczna czapka konfederatów barskich z 1768 roku, która w XIX wieku nabrała znaczenia jako narodowy symbol

KOKARDA NARODOWA - biało-czerwona rozetka, ważnym symbol patriotyczny, wyrażającym miłość do ojczyzny

CZAMARA - męska kurtka popularna od XVI wieku, będąca kluczowym elementem stroju patriotycznego w okresie powstania styczniowego

CZARNA SUKNIA - element stroju, który wyrażał żałobę narodową oraz wsparcie dla powstańczego ruchu niepodległościowego

SZABLA - symbol tradycji szlacheckiej oraz odwagi i przywiązania do patriotycznych wartości

Prezentowane dziś obrazy nie są jedynie dziełami sztuki – **stanowią bezcenne świadectwa narodowej pamięci**, niosąc ze sobą głębokie przesłania o historii i tożsamości Polski.

Przypominają o trudnych drogach prowadzących do niepodległości Polski, **pozwalając widzom poczuć się częścią tych dziejów.**

Obrazy polskich mistrzów są **świadectwem nie tylko walki, ale także nadziei na odzyskanie wolności** i stworzenie niepodległego państwa. Choć historia Polski była pełna tragicznych wydarzeń, to obrazy te przypominają o sile narodu, który mimo wszystko zawsze walczył o swoją niezależność i przyszłość.

W czasie obchodów świąt narodowych stają się szczególnym **przypomnieniem wartości wolności i jej ogromnego znaczenia dla naszego narodu.**

Dziękuję za uwagę

oraz wspólną, inspirującą podróż przez historię Polski,
uwiecznioną w dziełach wybitnych polskich mistrzów malarstwa

INSTYTUT ROZWOJU
JĘZYKA POLSKIEGO

Dofinansowano przez
Instytut Rozwoju Języka Polskiego
im. świętego Maksymiliana Marii Kolbego
ze środków Ministra Edukacji

Projekt realizowany
przy współpracy:

FUNDACJA im. MARSZAŁKA
MARKA NAWARY